
Projev spolkové kancléřky Angely Merkelové na Univerzitě Karlově dne 20. října 2008 v Praze

Projev spolkové kancléřky Angely Merkelové na Univerzitě Karlově dne 20. října 2008 v Praze

Magnificence,
vážený pane prof. Hample,
vážený a milý pane premiére Mirku Topolánku,
vážená paní místopředsedkyně Poslanecké sněmovny,
vážené senátorky a senátoři, vážení poslanci,
Excelence,
vážené dámy a pánové profesoři,
milé studentky a studenti,
dámy a pánové,

je pro mne samozřejmě velkou ctí, moci k vám dnes hovořit zde, na Univerzitě Karlově, jedné z nejstarších a nejvyhlášenějších univerzit v Evropě. Univerzita Karlova není nic jiného než kousek naší společné evropské dějinné éry. Univerzita Karlova byla příkladem pro univerzity Svaté říše římské severně od Alp a tím také pro všechny německé univerzity.

Připomínáme si v tomto roce samozřejmě založení Univerzity Karlovy v roce 1348 Karlem IV. Také si v tomto roce připomínáme Pražské jaro 1968. 25. července jsme si v Berlíně při společném slavnostním aktu s premiérem Topolánkem a slovenským premiérem Ficem vyměnili naše vzpomínky a úvahy o této době při skutečně pohnuté akci. Chtěla bych za to vyslancům České republiky a Slovenské republiky ještě jednou srdečně poděkovat. Věřím, že to pro nás všechny bylo velmi motivující.

V příštím roce budeme slavit 20. výročí pádu železné opony a zakrátko také 20. výročí sjednocení Německa. Na ukončení rozdělení Německa a Evropy máte vy, naši čeští sousedé, velký podíl. My v Německu na to nikdy nezapomeneme.

Přirozeně velmi ráda vzpomínám na svou dobu vědecké pracovnice zde v Praze. Je to pro mne velmi dojemná chvíle, že prof. Rudolf Zahradník se svou ženou zde dnes pobývá s námi – v den svých kulatých narozenin, ke kterým bych mu ještě jednou ráda srdečně poblahopřála. Mnoho měsíců jsem s radostí pracovala jako vědecká pracovnice u prof. Rudolfa Zahradníka a jeho kolegů. Když se ohlédnu zpět, byla to doba, v níž nás, mladší, stále znovu nabádal, abychom se i přes nepříznivé společensko-politické okolnosti nikdy nenechali na holičkách, abychom nikdy nebyli lehkomyšlní a nepřesní, nýbrž abychom se sami za těchto okolností pokusili dostat se na hranici vlastní výkonnosti.

Když se dnes někdy podíváme zpět, je to možná jedna z největších zátěží, kterou si s sebou neseme z minulosti, že jsme si stěžovali na státní zřízení v socialistických zemích a přitom zapomínali na naše vlastní slabosti. Rudolf Zahradník mi vždycky říkával: „Je to naprosto jasné: Takové systémy, jako jsou ty naše, nemohou přežít. Ale je také naprosto jasné: Musíme se přesto snažit a pro nás a pro vědu udělat to nejlepší.“ Proto v tento den srdečně díky tobě, milý Rudolf!

Velmi vzrušujícím okamžikem pro mne také bylo, když jsem s Mirkem Topolánkem mohla 22. prosince minulého roku oslavit jinou událost, a sice otevření schengenských hranic v trojúhelníku zemí mezi Polskem, Českou republikou a Německem. To byl moment, kdy jsme ještě jednou sjednocení Evropy zpozorovali, zažili, pocítili. Teprve tímto sjednocením Evropy mohou být Německo a Česko znovu sousedy s budoucností.

Dnes jsme sousedy, kteří jsou na sebe zvědaví, jak například ukazuje také cílá výměna na vysokých školách. V minulém zimním semestru studovalo v Německu kolem 2 000 českých studentů, mnoho z nich se stipendiem Německé akademické výměnné služby (DAAD). Během let se stipendijních a výměnných programů DAAD účastnily stovky českých a německých abiturientů, studentů, docentů a vědců. Věřím, že jménem všech těchto účastníků smím říci: To naše národy sblížilo. Proto považuji za skvělý signál, že dnes je zde přítomen také prezident Německé akademické výměnné služby, profesor Hormuth, a že důležitá role DAAD je tím zvláště vyzdvížena.

Dnes jsou Německo a Česko sousedé, kteří se chtějí navštěvovat a poznávat; to ukazuje také 462 000 českých žáků, kteří se němčinu učí jako první nebo druhý cizí jazyk.

Dnes jsme sousedé, kteří jsou schopni se usmířit. Německo-český fond budoucnosti přitom v minulých letech dokázal mnoho dobrého. Chceme a musíme se postavit naší minulosti. Jen tak se může podařit utvářet budoucnost na solidním základě. Ale činíme tak s vědomím, že naše budoucnost je spojena se zdarem jednotného evropského díla.

Česko se dnes zcela samozřejmě a rovnoprávně spolupodílí na naší spolupráci v Evropě. To se pochopitelně projeví zvláště v tom, že Česko od 1. ledna 2009 převezme předsednictví rady EU. Můj kolega Mirek Topolánek přirozeně ve svém předsednictví – podporuji to z celého srdce; dnes dopoledne jsme o tom také hovořili – povede debatu o konkurenceschopné a otevřené Evropě. Vysloveně to vítám a říkám: S Českem bude také zvučnější hlas těch zemí v Evropské unii, které měly po mnoho desetiletí jinou minulost než ty, které mohly stále žít ve svobodě. Ale já se budu stále snažit o to, aby tento hlas byl stejně důležitý jako hlas těch, kteří se znají se svobodou již déle. Protože prožití nesvobody je také důležitou zkušeností, aby mohla být utvářena svoboda pro budoucnost.

Dámy a pánové, Česko má hořké zkušenosti s komunistickým řízeným a špatným hospodářstvím. Právě země, jako je Česko, může proto ekonomickou debatu v Evropě obohatit. Tuto debatu Evropská unie potřebuje. Svět se v posledních 20 letech zásadně změnil, takže se také naše politika musí dále vyvíjet. Již samotný vztah k *acquis communautaire*, jak se tomu uvnitř Evropské unie krásně říká, tedy k stávajícím ustanovením, nás v Evropě ještě neučiní budoucností schopnými.

Před námi stojí zcela neznámé úlohy. Pomyslíme-li jen na mezinárodní finanční krizi těchto dnů, je to zřejmé. To je největší finanční a hospodářsky politická výzva od druhé světové války. Tato krize není nebezpečná jen ekonomicky. Posiluje také nedůvěru lidí vůči globalizaci, otevřeným trhům a hranicím. To znamená, že nejdůležitější úlohou je získat zpět ztracenou důvěru. Přitom jde samozřejmě někdy také o krátkodobý finančně politický krizový management. Ale vlastně jde o hospodářský a společenský řád sociálního tržního hospodářství jako o lidské tržní hospodářství; o to, aby politika mohla tvořit a samotná neurčovala hospodářství.

Otázka zní: Jak obстоjíme v této diskusi? Jsem přesvědčena, že to učiníme společně: vsadíme na otevřené trhy, soukromé vlastnictví a volné podnikání. Přitom je požadována solidarita a účast všech. Cítíme se také samozřejmě zavázáni k ochraně našeho díla.

Finanční krize nám přitom nabízí šanci – jako nabízí každá krize nějakou šanci –, lépe rozumět souvislosti: svoboda na jedné a řád na druhé straně nejsou protiklady. Jsou sebou podmíněny a jsou takřka základem sociálního tržního hospodářství. Konkrétně to znamená: potřebujeme utvořit finanční trhy, potřebujeme zlepšit otázky likvidity, potřebujeme lepší nařízení ke zhodnocení, potřebujeme více transparentnosti. Potřebujeme samozřejmě také ochotu aktérů, aby produkty, které jiným prodávají jako zvláště dobré, měli také sami ve svých bilancích. Toto samotné pomůže k pochopení toho, zda ten, co něco prodává, to skutečně považuje za dobré. Potřebujeme také zlepšit práci ratingových agentur, kterým jsme příliš věřili a jejichž rating nebyl tak „solistikovaný“ nebo potřebný, jak se očekávalo.

Myslím, že Evropská unie reagovala na krizi rozumně a přiměřeně. Dojdeme ještě letos k finančnímu vrcholu velkých průmyslových států a nově zprůmyslněných států, protože chápeme, že krize takového charakteru již vůbec není národní, ani evropská, nýbrž je nutno ji řešit pouze celosvětově. Ale my, Evropané, máme šanci položit přitom celé naše závaží na misku vah, abychom naše společné představy hodnoty projednali také s ostatními. Každá z našich zemí v Evropské unii by sama nebyla schopna vystupovat celosvětově s takovou důležitostí, jak to můžeme učinit společně. Je nás celkem 500 milionů. To není, v poměru k Číně a Indii – každá z těchto zemí má více než miliardu obyvatel – stále ještě mnoho, ale spolu s naší hospodářskou silou a naší společenskou zkušeností nám to propůjčuje velkou váhu.

V jádru jde o toto: Jak chceme utvářet budoucnost celosvětově? K tomu si přirozeně v Evropě musíme vyjasnit, jak chceme v Evropské unii vytvářet inovace, konkurenceschopnost a tím sílu a blahobyt – ne samoúčelně, nýbrž proto, že chceme lidem otevřít životní šance.

Dámy a pánové, věřím, že můžeme říci: Evropská unie, také jako právní společenství, denně usiluje o rovnováhu mezi svobodou a řádem. Zároveň se tím také snaží o vyrovnání mezi kompetencemi členských států a kompetencemi Evropské unie. Není jednoduché najít správnou míru regulace v Praze, Berlíně nebo Bruselu. Ale především nesmíme zapomenout, co nás společně činí v Evropské unii silnými.

Myslím, že Evropa vděčí za svůj vysoký blahobyt zvláště své solidní, inovační průmyslové bázi a svému výkonnému středu. Více než 80 procent výdajů na výzkum a vývoj pochází z průmyslu. Průmyslová centra v Evropě hrají proto klíčovou roli při přetváření Evropy na vědeckou společnost. Částí této společné evropské hospodářské společnosti je česká ekonomika. Proto máme z německé strany silný zájem o posílení našeho inovačního hospodářství stejně jako o posílení inovační báze českého hospodářství.

V těchto dnech zažíváme také následující: Při vši nezbytnosti a veškerém významu sektoru poskytování služeb – bez jeho propojení s průmyslem není blahobyt a rozumné hospodářství možné. Oddělení finančního hospodářství od průmyslové báze je vlastní problém finanční krize.

Evropské hospodaření má charakter silného středu. Malé a střední podniky představují více než 67 procent pracovních míst. Typické střední podniky jsou často vedeny rodinami. Sjednocují mnoho příkladných charakterových rysů: vlastní iniciativu, bohatství nápadů, ochotu čelit rizikům, schopnost prosadit se a především to, co se v dnešní době někdy ztrácí, a sice zaměření na dlouhodobou budoucnost.

Problém hospodaření spočívá v tom, že jsou učiněna aktuální zhodnocení, ale otázka dlouhodobého úspěchu má v těchto zhodnoceníh příliš malou váhu. Oproti tomu vykazuje průmyslová báze – rovněž průmyslová báze charakteristická rodinným majetkem – stále silnější tendenci hájit dlouhodobé produkty a dlouhodobý výzkum. Je naším společným úkolem podporovat právě tento charakteristický rys také nadcházejícími opatřeními.

Tomuto typu podnikání u středních podniků také není cizí společenský závazek. Jinými slovy: Podnikatelé žijí sociální a politickou zodpovědností. My jako politici máme samozřejmě velký zájem na tom, aby převzetí společenské odpovědnosti hospodářstvím bylo podpořeno a odměněno. Vy jako vědci také víte: Budou-li ze strany podnikatelů podporovány pouze sportovní výsledky, ale už ne věda, potom to pro naše společnosti nebude dlouhodobě rozumné.

To znamená, že se v Evropě musíme starat o naše poklady, jakými je kultura středu. To neznamená nic jiného, než že musíme silněji zohlednit tyto zájmy v legislativě Evropské unie. Říkám to také s ohledem na diskusi o ochraně klimatu. Jsem o tom silně přesvědčena a vždy jsem zdůrazňovala, že snížení emisí CO₂ je globální úlohou, při níž musí Evropa vystupovat jako předvoj, protože je to zaprvé globální výzva, ve které máme s naším systémem hodnot obstát, a zadruhé proto, že tím jako stárnoucí kontinent zajistíme nové exportní šance nově zprůmyslněným a vývojovým zemím. Proto je důležité, abychom zde určili pravidla a měřítka.

Ale současně se přirozeně nic nezíská tím, když my v Evropě pro nás samotné stanovíme pravidla, která oslabí naši vlastní průmyslovou bázi. Evropa se dnes podílí na celosvětových emisích CO₂ zhruba 15 procenty. Již na samotném základě vývoje obyvatelstva na světě se tento podíl sníží a v polovině 21. století klesne na méně než deset procent.

To znamená: podporovat efektivnost energie, vyvíjet nové technologie – to musí být evropskou úlohou. Ale omezovat stávající průmysl, to nesmí být výsledkem našich vlastních povinností ohledně klimatu. Při hledání správné cesty myslím, že s Českou republikou najdeme společnou cestu k podpoření práce komise a k tomu, abychom přesto naše pravidla mohli utvořit tak, aby nás neobrala o naši průmyslovou bázi.

Druhý bod: Je zásluhou předsedy komise Barrosa a místopředsedy Verheugena, že se zasadili o odbourání byrokracie v evropské agendě. V minulém roce jsme řekli: Chceme náklady na byrokracii, způsobené evropskými zákony, do roku 2012 snížit o 25 procent. Považuji tento cíl za správný. Myslím také, že můžeme zredukovat byrokracii, aniž bychom ohrozili jistoty pro lidi. Proto chceme také právě během českého předsednictví pokračovat v těchto pracích. A myslím, že české předsednictví přitom také společně s Německem bude moci mnohé prosadit.

Již existují návrhy: Bývalý bavorský ministerský předseda Edmund Stoiber jako nezávislý poradce Evropské unie v otázkách byrokracie požadoval například osvobození malých podniků od předpisů EU k výkaznictví. Již tímto samotným se daly ušetřit náklady ve výši zhruba 5,7 miliard eur. Mohu říci pouze: Výrazně podporuji tuto myšlenku. V rámci „Aktu pro malé a střední podniky“ má být evropské zákonodárství silněji přizpůsobeno požadavkům středu. Deviza znamená: Nejprve myslet na ty malé. Tedy: Think small first, jak se hezky říká evropskou řečí. Myslím, že je to správné.

Nesmíme však odbourání byrokracie zredukovat na odbourání nadbytečných informačních povinností, ale musíme se také dívat, kde pravidla a zisk vůči sobě nestojí ve správném poměru. Hovořili jsme dnes o směrnici antidiskriminace. Můžeme také hovořit o směrnici ochrany půdy. Opět existuje evropský spis legislativy, o němž se domníváme, že patří spíše do národního zákonodárství, protože nemá žádné evropské rozměry, a že máme naše síly lépe směřovat tak, abychom se ve skutečně relevantních otázkách dopracovali společných evropských pozic.

To tedy znamená, že Evropa musí jednat tam, kde může využít svou váhu téměř 500 milionů lidí a kde pro nás vzniká jasná přidaná hodnota: například u ochrany klimatu, u zásobení energií, u vytváření mezinárodních finančních trhů, u řízení světového obchodu. To všechno jsou výzvy, které, jak jsem právě řekla, nemůže zvládnout žádná země samotná, a pro které potřebujeme evropské společenství. Vystávají nové úlohy, které po druhé světové válce nebyly, které však také znamenají novou definici Evropy v době globalizace.

Evropa jako dílo míru – to je pro nás doslova samozřejmé. To musíme zachovat a udržet. Evropa jako jeden hlas v globalizovaném světě – to musíme rozvíjet. Před naší generací stojí otázka, zda jsme o našem modelu společnosti přesvědčeni – o modelu společnosti, který vychází z respektu jednotlivých lidí, nedotknutelnosti a nedělitelnosti cti

jednotlivého člověka; o Evropě, která ukazuje, že přijetím cti člověka najde tržní řády, které jsou lidské. Jsme samozřejmě v konkurenci s jinými společenskými nabídkami, přičemž dnes ještě není jisté, zda nemohou být stejně efektivní jako ty naše. Proto potřebujeme společný evropský hlas, který z plného přesvědčení říká: Věříme, že náš životní model je ten, který může obstát v celosvětové soutěži.

Dámy a pánové, k tomu Evropa potřebuje pravidla, právní základ. Proto hájím to, abychom akceptovali Lisabonskou smlouvu jako náš nový právní základ. Ustanovení Evropy jsou stále více kritizována. Ale Lisabonská smlouva je jistě smlouvou, s níž se budeme moci poučit z chybného vývoje Evropské unie v minulosti, je smlouvou, která vytváří více subsidiarity, která dává národním parlamentům více práva spolurozhodování, která se lépe postará o to, aby byly kompetence rozděleny tak, že se do Evropy dostane jen to, co do Evropy skutečně patří, a to, co může být s ohledem na lidi lépe nebo blíže vyřešeno na místní nebo národní úrovni, zůstane tam.

Proto, dámy a pánové, doufám, že budeme moci tuto Lisabonskou smlouvu využít jako náš budoucí společný základ, abychom se mohli lépe věnovat úkolům, které jsou skutečně důležité. K tomu patří – to říkám na závěr kolegyním a kolegům na Univerzitě Karlově – jako jedna z našich budoucích úloh pochopitelně také vědecká spolupráce. K tomu patří studenti, kteří dnes již zcela samozřejmě cestují tam a zpět mezi členskými státy Evropské unie a rozdělují si své studijní úseky. K tomu patří schopnost inovace na základě výkonnosti. Například „European Research Council“ je výrazem takového na výkon orientovaného základu použití evropských prostředků k výzkumu. V Evropě není vždy jednoduché prosadit princip výkonu, protože jistý pocit rovnocenného posuzování vyjadřuje krátkodobou pohodlnost. Ale já myslím, že Evropa nemá jinou volbu a nesmí dále sázet na regionální proporce, nýbrž na výkon. Potom bude mít Evropa šanci ukázat své nejlepší kvality. Ukázat to zde, na Univerzitě Karlově, to pro mne není jen čest, nýbrž je to také povinnost, do té míry, do jaké je Univerzita Karlova spojena s Evropou. A Evropa to ví.

Přeji vám, kteří patříte k Univerzitě Karlově, vše dobré. A přeji si, abyste věřili této evropské myšlence, vykonali vše, aby náš kontinent, naše tradice, naše kultura měly ve světě dobrý zvuk a vy jste tím přispěli k lidskému vývoji světa.

Vřelé díky.